

Kapitel 1a

Indsamling i forhold til UNESCOs kulturarvskonvention og ICOMS etiske regler

Nationalmuseet har pligt til at indsamle i overensstemmelse med gældende og i Danmark ratificerede konventioner. For indsamling af kulturarv er UNESCOs kulturkonventioner, Washington-konventionen og ICOMS etiske regler væsentlige.

De to vigtigste for indsamlingspraksis er

- UNESCO-konventionen, *Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property 1970*. Denne er ratificeret af Danmark i 2003.
- Washington-konventionen, *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)* fra 1973. Denne er væsentlig i forhold til handlen med truede og sjældne dyrearter.

Ud over konventionen er området internationalt styret af specifikke, nationale lovgivninger, som angiver regler for im- og eksport af kulturarv i de enkelte nationalstater.

Konventionerne og nationale regler skal sikre, at det juridisk og legalt er muligt at bekæmpe illegal import, eksport og handel med kulturarv.

Ved siden af de to konventioner står ICOMS etiske regler, som Nationalmuseet som medlem tilslutter sig i sin administrative og praktiske samlingsforvaltning.

Skæringsdato 1970

UNESCO-konventionen er skabt i 1970, men først ratificeret i Danmark i 2003.

Artikel 7:

De i denne konvention deltagende stater påtager sig:

*At træffe de nødvendige forholdsregler i overensstemmelse med national lovgivning for at forhindre museer og lignende institutioner inden for deres territorium i at erhverve kulturgjenstande, som har deres oprindelse i en anden deltagende stat, og **som er blevet ulovligt eksporteret, efter at denne konvention er trådt i kraft i de pågældende stater.***

Når Nationalmuseet samler ind, har museet således pligt til IKKE at indlemme kulturarv, som er indført eller handlet ulovligt i strid med UNESCOs konvention fra 1970.

Selvom Danmark som stat først ratificerede konventionen i 2003, betragter Nationalmuseet

- **1970 som en væsentlig skæringsdato, når potentiel indsamling vurderes.**

Nationalmuseet vil IKKE modtage tilbudt kulturarv som **er udført af oprindelseslandet EFTER 1970** uden gyldige eksporttilladelser, legale ejerskabsbeviser eller anden gældende og grundig dokumentation.

For materiale udført af oprindelseslandet FØR 1970 skal det i hver sag skønnes, om materialet kan indlemmes redeligt i Nationalmuseets samling. Det kan især gælde tilbud fra ældre private samlinger mv., som er skabt før 1970.

Hvad er kulturarv?

UNESCO-Konventionen indeholder en definition af, hvad der forstås som kulturarv. Definitionen er bred og dækker mange forskellige genstandstyper.

Især skal medarbejdere på Nationalmuseet være opmærksom på:

- Arkæologiske fund og genstande, som ikke er fundet i Danmark
- Etnografika
- Kulturgjenstande, benævnt antikviteter, ældre end 100 år
- Humant materiale

- Truede og sjældne dyrearter omfattet af Washingtonkonventionen/CITES

Forskningsindsamlinger og indsamlinger af samtidigt/nutidigt etnografisk materiale og dagligdags genstande i udlandet er i denne sammenhæng ikke problematisk.

Et eksempel herpå er indsamlingen af nutidige dagligdags genstande og husgeråd samlet og indkøbt blandt fiskere og bønder i Tamil Nadu i 2006/2007 i forbindelse med 3. Galathea-ekspedition.

ICOMs etiske retningslinjer

ICOMs etiske retningslinjer er i overensstemmelse med konventionernes sigte og formål.

- *2.2 Lovlig adkomst*

Intet objekt må indgå i samlingen som køb, gave, lån, arv eller i bytte, med mindre museet kan sikre sig lovlig og indiskutabel adkomst. Dokumentation for lovlig adkomst i ét land er ikke nødvendigvis ensbetydende med en lovlig adkomst.

- *2.3 Proveniens og rettidig omhu*

Museet skal sikre sig, at intet objekt, som museet får tilbudt som køb, gave, lån, arv eller i bytte, er ulovligt anskaffet eller ulovligt ind- eller udført fra oprindelseslandet eller et evt. transitland, hvor objektet kan have været lovligt ejet. Museet skal således vise rettidig omhu og sikre sig objektets proveniens.

- *2.4 Objekter fra uautoriseret eller uvidenskabeligt feltarbejde*

Museer må ikke indsamle objekter, hvis der er rimelig grund til at tro, at de kommer fra uautoriseret eller uvidenskabelig aktivitet, bevidst ødelæggelse af eller skade på mindesmærker, arkæologiske eller geologiske lokaliteter, biologiske arter eller naturlige levesteder.

Tjekliste, genstandsovervejelse

Der skal være vægtige og væsentlige museumsfaglige årsager til at indlemme ældre etnografiske genstande, og helt særligt arkæologi, som ikke er fundet på dansk jord, i Nationalmuseets samling.

Det kan være umuligt at afgøre, om materialet stammer fra ældre ulovlige gravninger eller andre ulovlige udførsler, og proveniensen kan fortabe sig.

Når en genstand udført før 1970 overvejes hjemtaget, skal provenienshistorie eller væsentligheden for genstanden i Nationalmuseets samlinger være både grundigt dokumenteret og overbevisende. Hvis der er betænkeligheder ved genstandens proveniens eller museumsetiske aspekter i sagen, bør Nationalmuseet afvise at indlemme materialet i samlingen.

Genstande, der indeholder materiale på CITES-liste, skal omfattes med samme omhu for at imødegå ulovlig handel med truede dyrearter.

- Er materialet udført af oprindelseslandet før eller efter 1970?
- Foreligger der relevante og gyldige udførselstilladelser fra den pågældende nationalstat?
- Er materialet af en karakter, der kræver særlige tilladelser og papirer, herunder CITES eller andet?
- Er materialet omfattet af særlig national lovgivning i udførselslandet?
- Kan proveniens- og erhvervelshistorien påvises? Er den sandsynlig og troværdig? Er der andre typer af dokumenter (fotos, rejsedagbøger, breve el.lgn.), som støtter erhvervelshistorien?
- Er der tale om genstande, som kan identificeres i kosterkataloger eller på Interpols liste som stjålet kulturgods?
- *Sagsnotat*: Redegør for det væsentlige, museumsfaglige rationale ved hjemtagelsen og lav en grundig skriftlig dokumentation af proveniens- og erhvervelshistorie.

Nationalmuseets pligt

Nationalmuseets primære ansvar er at sikre, at museet ikke selv bidrager aktivt til ulovlig handel med kulturarv. Det er Nationalmuseets pligt at undersøge proveniens og skæringsdatoer for det materiale og de genstande, som Nationalmuseet tilbydes løbende.

Det skal understreges, at der skal være væsentlig faglige årsager til at indlemme udenlandsk fundet arkæologi eller etnografika. Disse årsager skal naturligvis fremgå eksplicit af erhvervelsessagen.

Væsentligt faglige årsager er primært

- Væsentligt forskningsmæssigt potentiale
- Væsentligt supplement til Nationalmuseets eksisterende samlinger
- Bevaringshensyn, hvis materialet er museumsfagligt væsentligt og ellers ville havne på det frie marked.

Hvis Nationalmuseet i enkeltstående tilfælde vurderer, at bevaringshensynet står over en uklar proveniens, skal dette forhold grundigt beskrives i sagsnotatet, der afdækker genstandens indsamlingshistorie. Bevaringshensynet kan ikke stå alene, men skal følges af de andre faglige argumenter for en hjemtagelse. Hver hjemtagelse vurderes sagsafhængigt.

Nationalmuseet kan, hvis det tilbudte ikke accepteres, i et mindre omfang rådgive potentielle givere, som gerne vil have, at genstande og materiale havner det rigtige sted. Typisk kan man henvise til relevante museer eller institutioner i det land, genstanden stammer fra.

Nationalmuseet påtager sig om nødvendigt en konsulentrolle i forhold til aktive sager om illegal handel med kulturarv, hvis det danske politi eller toldvæsen henvender sig, ligesom museets medarbejdere påtager sig rollen som videnspersoner ved myndighedsspørgsmål om kulturarvs-genstande.

Nationalmuseets personale påtager sig IKKE en kommerciel værdiansættelse eller ægthedsvurdering af private borgeres eller auktionhuses genstande. Se Samlingsmanualens *kapitel 14a Værdiansættelse*.

Køb af genstande til Nationalmuseets samling

Nationalmuseet erhverver sig kun i sjældne tilfælde genstande til samlingen ved køb på auktioner eller hos privatpersoner. Oftest er der tale om dansk kulturarvsmateriale, ældre danske samlinger eller danske kunstværker, når Nationalmuseet erhverver sig genstande ved køb.

Køb af genstande med udenlandsk proveniens kan og skal kun ske, når proveniens for de pågældende genstande er kendt, hævet over tvivl og belagt med relevante og gyldige dokumenter.

Linkssamling

UNESCO-konventionen af 1970, dansk og engelsk udgave

<https://kum.dk/kulturomraader/kulturarv-og-institutioner/museer/unesco-konvention>

<https://en.unesco.org/fighttrafficking/1970>

CITES

<https://mst.dk/natur-vand/natur/international-naturbeskyttelse/handel-med-truede-arter/dyr-og-planter-omfattet-af-cites/>

INTERPOLs kosterliste/base over stjalne værker/kulturarv

<https://www.interpol.int/Crimes/Cultural-heritage-crime/Stolen-Works-of-Art-Database>

ICOMs ressourceplatform vedrørende ulovligt handlet kulturarv

<https://icom.museum/en/our-actions/heritage-protection/international-observatory-on-illicit-traffic-in-cultural-goods/>